C/2024/6018

23.10.2024

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Φροντιστές

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(C/2024/6018)

Εισηγητής: **Pietro Vittorio BARBIERI**

Σύμβουλος	Carlo GIACOBINI (για τον εισηγητή)
Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	24.1.2023
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
Αρμόδιο όργανο	Τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη»
Έγκριση από το τμήμα	25.6.2024
Έγκριση από την Ολομέλεια	10.7.2024
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	589
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	186/1/3

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ):

1.2. Σημειώνει ότι ([1]) η Ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα δεν περιέχει επαρκή μέτρα υπέρ των άτυπων φροντιστών και ότι η οδηγία (ΕΕ) 2019/1158 ([2]), σύμφωνα με τη νομική της βάση, ισχύει μόνο για άτομα που έχουν σχέση εργασίας. Επίσης, προτρέπει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αναγάγει σε προτεραιότητα πολιτικής το ζήτημα των άτυπων φροντιστών, καθώς και να εγκαθιδρύσει πλατφόρμα για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και την υποστήριξη των κρατών μελών στην εφαρμογή εφικτών λύσεων για τη διόρθωση των υφιστάμενων ελλείψεων όσον αφορά τους άτυπους φροντιστές. Εισηγείται δε στα κράτη μέλη να εφαρμόσουν το περιεχόμενο της «Σύστασης του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας μακροχρόνια φροντίδα», προβαίνοντας στις κατάλληλες ενέργειες για τη θέσπιση πολιτικών και μέτρων υπέρ των άτυπων φροντιστών.

1.3. Διαπιστώνοντας ότι οι συνθήκες διαβίωσης των άτυπων φροντιστών συχνά επηρεάζονται αρνητικά από την ψυχοσωματική επιβάρυνση, την περιθωριοποίηση και την απομόνωσή τους, εισηγείται οι πολιτικές των κρατών μελών να ενθαρρύνουν την ευρεία παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας εντός της κοινότητας.

1.4. Διαπιστώνοντας ότι η άτυπη οικογενειακή φροντίδα είναι συχνά αποτέλεσμα αναγκαστικής επιλογής εξαιτίας της έλλειψης επαρκών υπηρεσιών και υποστήριξης, ζητεί να διασφαλιστεί η αυτοβουλία και η ουσιώδης δυνατότητα πραγματοποίησης επιλογών μέσω κατάλληλων πολιτικών, δικλείδων ασφαλείας, μέτρων και υπηρεσιών.

([1]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ο ρόλος των μελών της οικογένειας που φροντίζουν άτομα με αναπηρία και ηλικιωμένους: η έκρηξη του φαινομένου κατά τη διάρκεια της πανδημίας» (ΕΕ C 75 της 28.2.2023, σ. 75).

([2]) Οδηγία (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής για τους γονείς και τους φροντιστές και την κατάργηση της οδηγίας 2010/18/ΕΕ του Συμβουλίου (ΕΕ L 188 της 12.7.2019, σ. 79).

1.5. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο κίνδυνος επαγγελματικής εξουθένωσης και ψυχοσωματικής επιβάρυνσης των άτυπων φροντιστών είναι ιδιαίτερα υψηλός, ιδίως μακροπρόθεσμα, τονίζει ότι είναι αναγκαίο και ότι επείγει τα κράτη μέλη να θεσπίσουν πολιτικές που εγγυώνται ευρέως διαθέσιμες υπηρεσίες ανάπαυλας και τρόπους αρωγής και προστασίας των άτυπων φροντιστών (προληπτική ιατρική και φροντίδα ανάπαυλας).

1.6. Επισημαίνοντας τη σοβαρή ανισότητα μεταξύ των φύλων στην παροχή άτυπης οικογενειακής φροντίδας, εισηγείται μετ' επιτάσεως ([3]) να μετριαστεί αυτή η ανισότητα, μεταξύ άλλων με την ενίσχυση και την επέκταση της εφαρμογής των συστάσεων που έχουν ήδη διατυπωθεί τόσο στην οδηγία (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019 όσο και στην Ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα.

1.7. Υπογραμμίζει ότι η άτυπη οικογενειακή φροντίδα προκαλεί υλική και άυλη πτωχοποίηση των ενδιαφερόμενων ατόμων και των οικογενειών τους και, για τον λόγο αυτόν, προτείνει τα κράτη μέλη να συμπεριλάβουν στις πολιτικές τους μέτρα για τον περιορισμό και την πρόληψη αυτών των επιπτώσεων, μεταξύ άλλων εξετάζοντας το ενδεχόμενο της διάθεσης ικανών οικονομικών βοηθημάτων.

1.8. Καλεί τα κράτη μέλη να δώσουν μεγαλύτερη προσοχή στη λήψη μέτρων ευαισθητοποίησης για την ενθάρρυνση και τη διευκόλυνση της χρήσης υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας και υποστήριξης από άτομα που χρήζουν μακροχρόνιας φροντίδας, τις οικογένειές τους, τους εργαζομένους στον κλάδο της μακροχρόνιας φροντίδας και τους άτυπους φροντιστές, μεταξύ άλλων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, όπως επισημαίνεται στη σύσταση 2022/C 476/01 ([4]).

1.9. Δεδομένου ότι είναι σημαντικό για τους άτυπους φροντιστές να μπορούν να διατηρούν την κανονική τους εργασία και αμοιβή, ζητεί την περαιτέρω ενίσχυση και επέκταση των μορφών ευελιξίας της εργασίας που καθορίζονται στην οδηγία (ΕΕ) 2019/1158.

1.10. Διαπιστώνοντας ότι συχνά, κατά τη λήξη της δραστηριότητάς τους, οι άτυποι οικογενειακοί φροντιστές δεν έχουν τη δυνατότητα εξεύρεσης νέας εργασίας ή επιστροφής στην προηγούμενη, ζητεί οι πολιτικές απασχόλησης των κρατών μελών να παρέχουν κίνητρα, εγγυήσεις και λύσεις για την επιστροφή στην αμειβόμενη εργασία των εν λόγω ατόμων και την αξιοποίηση της αποκτηθείσας πείρας τους.

1.11. Κρίνει πολύ σημαντικό, για την εποπτεία της επίδρασης των κανόνων και των νομοθετικών ρυθμίσεων, να υπάρχουν ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα που να αποτυπώνουν τις πραγματικές συνθήκες διαβίωσης των άτυπων φροντιστών. Προς τούτο, εισηγείται την εκπόνηση περισσότερων ερευνητικών στρατηγικών, ιδίως με τη συνεργασία του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος για τη Βελτίωση των Συνθηκών Διαβίωσης και Εργασίας (Eurofound) και με τη συμμετοχή των συναρμοδίων.

1.12. Ζητεί να ενσωματωθούν οι οικογενειακοί φροντιστές στον εορτασμό της «Διεθνούς ημέρας φροντίδας», έτσι ώστε να αναγνωριστούν στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Φροντίδας.

2. **Γενικές παρατηρήσεις**

2.1. Σε προηγούμενη γνωμοδότησή της ([5]), η ΕΟΚΕ περιέγραψε βασικά στοιχεία σχετικά με το φαινόμενο και τα συμπλήρωσε με έρευνες και αναλύσεις που αφορούν την άτυπη φροντίδα.

2.2. Η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας και η ΓΔ EMPL της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δημοσίευσαν την έκθεση με τίτλο «2021 Long-Term Care Report - Trends, challenges and opportunities in an ageing society», η οποία παρέχει μια πρόσθετη συνολική εικόνα του φαινομένου με πολλά χρήσιμα στοιχεία για την περιγραφή του αντικτύπου της άτυπης φροντίδας.

2.3. Ειδικότερα, στην εν λόγω έκθεση παρουσιάζονται οι αρνητικές συνέπειες στο ατομικό εισόδημα και τις συνταξιοδοτικές παροχές όσων ασχολούνται με την άτυπη φροντίδα ηλικιωμένων ή ανάπηρων μελών της οικογένειάς τους που χρήζουν εντατικής βοήθειας, με αποτέλεσμα να περιέρχονται σε κατάσταση φτώχειας.

([3]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Στρατηγική για την ισότητα των φύλων» (ΕΕ C 364 της 28.10.2020, σ. 77).

([4]) Σύσταση του Συμβουλίου της 8ης Δεκεμβρίου 2022 σχετικά με την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας μακροχρόνια φροντίδα (ΕΕ C 476 της 15.12.2022, σ. 1).

([5]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Ο ρόλος των μελών της οικογένειας που φροντίζουν άτομα με αναπηρία και ηλικιωμένους: η έκρηξη του φαινομένου κατά τη διάρκεια της πανδημίας» (ΕΕ C 75 της 28.2.2023, σ. 75).

2.4. Η οδηγία (ΕΕ) 2019/1158 σχετικά με την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και ιδιωτικής ζωής για τους γονείς και τους φροντιστές επέκτεινε τα δικαιώματα των φροντιστών, παρέχοντάς τους ευέλικτες άδειες και άλλες επαγγελματικές διευκολύνσεις για την παροχή φροντίδας σε όσα μέλη της οικογένειάς τους τη χρειάζονται, περιλάμβανε μέτρα για τον συνδυασμό της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή και προήγαγε την ισότητα των φύλων στον χώρο εργασίας, ενθαρρύνοντας την πιο ισότιμη κατανομή των οικογενειακών υποχρεώσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών. Τέλος, εισήγαγε πρόσθετες ασφαλιστικές δικλείδες κατά των διακρίσεων εις βάρος των γονέων και των φροντιστών στον χώρο εργασίας, απαγορεύοντας τη δυσμενή τους μεταχείριση λόγω των εκάστοτε οικογενειακών συνθηκών ή των αναγκών παροχής φροντίδας.

2.5. Στην οδηγία (ΕΕ) 2019/1158, η οποία μεταφέρθηκε επίσημα σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη της ΕΕ, δεν θίγεται το καθεστώς όσων άτυπων φροντιστών δεν εργάζονται αλλού ή έχουν παραιτηθεί από την εργασία τους για να ασχοληθούν με τα καθήκοντα και τις λειτουργίες της άτυπης φροντίδας.

2.6. Στην Ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα ([6]) τίθενται βασικοί στόχοι για τη βελτίωση της φροντίδας, συμπεριλαμβανομένης της προσβασιμότητας, της ποιότητας, της βιωσιμότητας, της καινοτομίας και της κοινωνικής ένταξης. Προβλέπονται μέτρα και δράσεις για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής, οι οποίοι είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν την προώθηση βέλτιστων πρακτικών, τη χρηματοδοτική υποστήριξη μέσω των προγραμμάτων βοήθειας, την τεχνολογική καινοτομία στα της φροντίδας και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών.

2.7. Στην Ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα τα κράτη μέλη καλούνται να «σχεδιάσουν μέτρα στήριξης για τους άτυπους φροντιστές, π.χ. συμβουλευτική, ψυχολογική υποστήριξη, φροντίδα ανάπαυλας και/ή επαρκής οικονομική στήριξη που δεν αποθαρρύνει τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, σε συνδυασμό με πολιτικές που θα καταστήσουν τυπική την άτυπη φροντίδα». Η σύσταση του Συμβουλίου της 8ης Δεκεμβρίου 2022 ([7]) αφορά την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας μακροχρόνια φροντίδα. Η παρούσα σύσταση αφορά «όλα τα άτομα που χρήζουν μακροχρόνιας φροντίδας, καθώς και όλους τους τυπικούς και άτυπους φροντιστές. Εφαρμόζεται στη μακροχρόνια φροντίδα που παρέχεται σε όλα τα περιβάλλοντα φροντίδας.

2.8. Στην εν λόγω σύσταση η «άτυπη φροντίδα» ορίζεται ως εξής: «η μακροχρόνια φροντίδα που παρέχεται από άτυπο φροντιστή, δηλαδή άτομο που ανήκει στο κοινωνικό περιβάλλον του ατόμου που χρήζει φροντίδας, συμπεριλαμβανομένων συντρόφων, τέκνων, γονέων ή άλλων προσώπων, το οποίο δεν προσλαμβάνεται ως επαγγελματίας εργαζόμενος στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας».

2.9. *Επίσης, στη σύσταση 2022/C 476/01 και συγκεκριμένα*

2.9.1. στο σημείο 9, «[σ]υνιστάται στα κράτη μέλη να θεσπίσουν σαφείς διαδικασίες για τον προσδιορισμό των άτυπων φροντιστών και την υποστήριξή τους στις δραστηριότητες παροχής φροντίδας που ασκούν, με τους εξής τρόπους:

α) διευκολύνοντας τη συνεργασία τους με τους εργαζομένους στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας·

β) παρέχοντάς τους υποστήριξη για πρόσβαση στην απαραίτητη κατάρτιση, μεταξύ άλλων όσον αφορά την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία, τη συμβουλευτική, την υγειονομική περίθαλψη, την ψυχολογική υποστήριξη και τη φροντίδα ανάπαυλας, καθώς επίσης υποστήριξη για εξισορρόπηση των ευθυνών τους στο πεδίο της εργασίας και των ευθυνών τους στο πεδίο της φροντίδας·

γ) παρέχοντάς τους πρόσβαση σε κοινωνική προστασία και/ή επαρκή οικονομική στήριξη και διασφαλίζοντας παράλληλα ότι τα εν λόγω μέτρα στήριξης δεν αποθαρρύνουν τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας».

2.9.2. στο σημείο 10 στοιχείο ζ) προτείνονται «μέτρα για να ευαισθητοποιήσουν, να ενθαρρύνουν και να διευκολύνουν τα άτομα που χρήζουν μακροχρόνιας φροντίδας, τις οικογένειές τους, τους εργαζομένους στον τομέα της μακροχρόνιας φροντίδας και τους άτυπους φροντιστές να χρησιμοποιούν τις διαθέσιμες υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας και στήριξης, μεταξύ άλλων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο».

2.10. Στο *Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 5ης Ιουλίου 2022 προς μια κοινή ευρωπαϊκή δράση στον τομέα της φροντίδας* ([8])

2.10.1. και συγκεκριμένα στο σημείο 72, το Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου «παροτρύνει την Επιτροπή να υποβάλει στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα φροντιστών και, στο πλαίσιο αυτού, ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα άτυπων φροντιστών με δέσμη δράσεων σε επίπεδο ΕΕ για την άτυπη φροντίδα, και, όπου οι αρμοδιότητες είναι σε εθνικό επίπεδο, καλεί τα κράτη μέλη να στηρίξουν αυτή την ευρωπαϊκή στρατηγική με φιλόδοξες και συντονισμένες δράσεις και εθνικά προγράμματα για τον εντοπισμό, την αναγνώριση και την αναγνώριση των διαφόρων τύπων άτυπης φροντίδας που παρέχεται στην Ευρώπη, και να προσδιορίσουν τις διαφορετικές ανάγκες των διαφόρων ομάδων φροντιστών, συμπεριλαμβανομένων των νέων φροντιστών και των μετακινούμενων φροντιστών, ώστε να διευκολυνθεί η δήλωση απασχόλησης και να διασφαλιστεί η ασφαλιστική κάλυψη και η κάλυψη κοινωνικής προστασίας, ανεξάρτητα από τη διαφορετική κατοικία ή τις διαφορετικές διοικητικές καταστάσεις και καθεστώς τους».

([6]) COM(2022) 440 final.

([7]) Σύσταση του Συμβουλίου της 8ης Δεκεμβρίου 2022 σχετικά με την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας μακροχρόνια φροντίδα (ΕΕ C 476 της 15.12.2022, σ. 1), στο εξής «η σύσταση».

([8]) Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 5ης Ιουλίου 2022 προς μια κοινή ευρωπαϊκή δράση στον τομέα της φροντίδας (ΕΕ C 47 της 7.2.2023, σ. 30).

2.10.2. Στο δε σημείο 73 «καλεί τα κράτη μέλη να εξετάσουν το ενδεχόμενο επισημοποίησης της άτυπης φροντίδας και διαφόρων επιλογών οικονομικής στήριξης με βάση τις διαφορετικές ανάγκες και πραγματικότητες τους, με σκοπό τη διασφάλιση καλών προτύπων δικαιωμάτων, οικονομικής στήριξης και κοινωνικής προστασίας για τους φροντιστές».

3. **Ιστορικό της γνωμοδότησης, συμπεριλαμβανομένης της υπό εξέταση νομοθετικής πρότασης**

3.1. Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα ([9]) υπογραμμίζει τους τρόπους επένδυσης στην επίσημη φροντίδα με μέλημα η άτυπη φροντίδα να αποτελεί επιλογή και όχι αναγκαιότητα. Η φροντίδα των οικείων προσώπων έχει υψηλή κοινωνική και οικονομική αξία. Επίσης, τα άτομα που είναι επιφορτισμένα με την ευθύνη της φροντίδας θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα επιλογής του βαθμού στον οποίο επιθυμούν να συνδυάζουν τη φροντίδα με την αμειβόμενη εργασία τους. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε υπηρεσίες που θα τους επιτρέπουν να συνδυάζουν τις ευθύνες της φροντίδας με την επαγγελματική ζωή και να τυγχάνουν στήριξης και βοήθειας (πρόληψη, προσυμπτωματικός έλεγχος) ανάλογα με τις επιλογές ζωής τους.

3.2. Στην αιτιολογική σκέψη 25 του ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 5ης Ιουλίου 2022 σημειώνονται τα εξής: «λαμβάνοντας υπόψη ότι το 80 % του συνόλου της μακροχρόνιας φροντίδας στην Ευρώπη παρέχεται από άτυπους φροντιστές, ως επί το πλείστον γυναίκες, οι οποίοι στερούνται δίκαιων συνθηκών εργασίας, ως επί το πλείστον μη αμειβόμενων και/ή χωρίς επαρκή κοινωνική στήριξη, γεγονός που καθιστά τη φροντίδα εξαιρετικά έμφυλο ζήτημα· λαμβάνοντας υπόψη ότι η παροχή άτυπης φροντίδας συνδέεται με την έλλειψη δικαιωμάτων, όπως η αναρρωτική άδεια και η ετήσια άδεια, καθώς και οι άδειες μητρότητας, πατρότητας και γονικής άδειας, η μείωση των ποσοστών απασχόλησης, η αύξηση των ποσοστών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, η μείωση της ψυχικής υγείας και η αύξηση των αισθημάτων κοινωνικής απομόνωσης και μοναξιάς, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά τη σωματική και ψυχική τους υγεία, την ευημερία και την κοινωνική τους ένταξη· λαμβάνοντας υπόψη ότι η συνεισφορά των γυναικών στη μη αμειβόμενη περίθαλψη προσθέτει 11 τρισεκατομμύρια USD, κατ' εκτίμηση, στην παγκόσμια οικονομία κάθε χρόνο, που ισοδυναμεί με το 9 % του παγκόσμιου ΑΕΠ».

3.3. Στην αιτιολογική σκέψη 11 της σύστασης 2022/C 476/01 υπενθυμίζεται ότι η «εκτιμώμενη αξία των ωρών μακροχρόνιας φροντίδας που παρέχεται από άτυπους φροντιστές [...] εκτιμάται ότι ανέρχεται περίπου στο 2,5 % του ΑΕΠ της Ένωσης». Στην αιτιολογική σκέψη 12 συνάγονται τα εξής: «Η εξάρτηση σε μεγάλο βαθμό από την άτυπη φροντίδα δεν θα είναι βιώσιμη και οι ανάγκες τυπικής φροντίδας και η πίεση στους δημόσιους προϋπολογισμούς αναμένεται να αυξηθούν».

3.4. Στη δε αιτιολογική σκέψη 20 σημειώνονται τα ακόλουθα: «Η άτυπη φροντίδα υπήρξε απαραίτητη όσον αφορά την παροχή μακροχρόνιας φροντίδας, καθώς οι άτυποι φροντιστές, ως επί το πλείστον γυναίκες, αναλαμβάνουν παραδοσιακά το μεγαλύτερο μέρος της παροχής φροντίδας, συχνά λόγω της έλλειψης προσβάσιμης και οικονομικά προσιτής τυπικής μακροχρόνιας φροντίδας».

3.5. Από την άλλη πλευρά, πολλά άτομα επιλέγουν για προσωπικούς λόγους να παρέχουν ή να λαμβάνουν άτυπη φροντίδα. Ωστόσο, η παροχή άτυπης φροντίδας μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη σωματική και ψυχική υγεία και την ευεξία των φροντιστών και αποτελεί σοβαρό εμπόδιο στην απασχόληση, ιδίως των γυναικών. Αυτό έχει άμεση επίπτωση στο τρέχον εισόδημά τους και επηρεάζει το εισόδημα σε πιο προχωρημένη ηλικία εξαιτίας της μειωμένης κατοχύρωσης συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων, η οποία μπορεί να είναι ακόμη πιο σημαντική για τους φροντιστές με πρόσθετες ευθύνες φροντίδας παιδιών και γονέων.

3.6. Στην Ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα επισημαίνονται τα εξής: «Η παροχή φροντίδας έχει σοβαρές συνέπειες για τους άτυπους φροντιστές, συμπεριλαμβανομένων των αρνητικών επιπτώσεων στο τρέχον και το μελλοντικό εισόδημά τους, καθώς και στην ψυχική υγεία τους. Οι γυναίκες είναι αυτές που αναλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος της φροντίδας, κάτι που συχνά τις οδηγεί να προσαρμόσουν τη μορφή εργασίας τους στις ευθύνες φροντίδας, μεταξύ άλλων με τη διακοπή της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, την εργασία με καθεστώς μερικής απασχόλησης ή την πλήρη και πρόωρη αποχώρηση από την αγορά εργασίας. Αυτό αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση για τους μόνους γονείς, η συντριπτική πλειονότητα των οποίων είναι γυναίκες. Ορισμένοι αντιμετωπίζουν διπλό φόρτο όσον αφορά τη φροντίδα των παιδιών και άλλων εξαρτώμενων μελών της οικογένειας ταυτόχρονα. Προ πανδημίας, το 2019, περίπου το ένα τρίτο (32,6 %) των γυναικών ηλικίας 25-49 ετών εκτός εργατικού δυναμικού ανέφερε ότι οι ευθύνες φροντίδας ήταν ο κύριος λόγος για τη μη αναζήτηση εργασίας, σε σύγκριση με το 7,6 % των οικονομικά μη ενεργών ανδρών».

4. **Γενικές παρατηρήσεις**

Μέσω της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη φροντίδα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

4.1. επιδιώκει να «διευρύνει για όλους τους ενδιαφερόμενους την ευκαιρία ανταλλαγής εμπειριών και αμοιβαίας μάθησης, μέσω προγραμμάτων αμοιβαίας μάθησης για όλες τις διαστάσεις της φροντίδας» και

4.2. «καλεί τα κράτη μέλη να δημιουργήσουν τις συνθήκες που θα επιτρέψουν στους παρόχους φροντίδας, συμπεριλαμβανομένων των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των φορέων της κοινωνικής οικονομίας, να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στον σχεδιασμό και στην παροχή υπηρεσιών φροντίδας υψηλής ποιότητας και στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας στον τομέα και να στηρίξουν τις προσπάθειες των περιφερειακών και τοπικών αρχών να επενδύσουν σε υπηρεσίες φροντίδας».

([9]) Βλ. σημείο 3.2.

4.3. Όπως και στην οδηγία (ΕΕ) 2019/1158, η Ευρωπαϊκή στρατηγική για τη φροντίδα δεν υπεισέρχεται ρητώς στην ουσία της κατάστασης των άτυπων φροντιστών που δεν εργάζονται αλλού ή έχουν παραιτηθεί από την εργασία τους για να επιδοθούν σε δραστηριότητες άτυπης φροντίδας και δεν υποδεικνύει μέτρα για την υποστήριξη της κατάστασής τους.

Η ΕΟΚΕ:

4.4. Παρατηρεί ότι μεταξύ της εν λόγω στρατηγικής, της εφαρμογής της και της πραγματικότητας επί τόπου υπάρχει πραγματικό χάσμα, το οποίο αντιλαμβάνονται ως τέτοιο οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, οι επαγγελματίες του κλάδου της υγείας και τα άτομα που λαμβάνουν φροντίδα. Επισημαίνει επίσης τις αποκλίσεις στην εφαρμογή της οδηγίας (ΕΕ) 1158/2019 μεταξύ των κρατών μελών.

4.5. Αποδοκιμάζει την παραβίαση ορισμένων δικαιωμάτων, και συγκεκριμένα των οικονομικών δικαιωμάτων και του δικαιώματος της πληροφόρησης όσον αφορά τα συναφή διαθέσιμα προγράμματα, καθώς και το γεγονός ότι η πρόσβαση στα βοηθήματα είναι περίπλοκη, συχνά εξαιτίας των υπερβολικών και πολύπλοκων διοικητικών διαδικασιών και της έλλειψης πληροφόρησης.

4.6. Παρατηρεί ότι πρέπει να δοθεί λύση στο ζήτημα της κοινωνικής εκπροσώπησης, εφόσον ο στόχος είναι η προώθηση της εφαρμογής κατάλληλων και βιώσιμων λύσεων.

4.7. Επαναλαμβάνει την ανάγκη εμβάθυνσης της σχετικής γνώσης μέσω συνεχιζόμενων ειδικών μελετών και στατιστικών. Εν προκειμένω, ίσως να είναι χρήσιμη η συνεργασία με το Eurofound ή ακόμη και η από κοινού διεξαγωγή της μελλοντικής μελέτης του.

4.8. Ενθαρρύνει τον κοινωνικό διάλογο σε κλαδικό και εταιρικό επίπεδο, έτσι ώστε να σημειωθεί πρόοδος όσον αφορά την οργάνωση της εργασίας και οι άτυποι φροντιστές να μπορούν να συνδυάζουν καλύτερα τα καθήκοντα της φροντίδας με την επαγγελματική τους ζωή. Το ζητούμενο δεν είναι σε καμία περίπτωση να χρηματοδοτεί ο εργοδότης την παροχή της βοήθειας, αλλά να την διευκολύνει μέσω της οργάνωσης της εργασίας.

4.9. Επιθυμεί να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στην ελευθερία των ατόμων να επιλέγουν να είναι άτυποι φροντιστές και, όχι εξίσου σε αυτήν του ατόμου που δέχεται τη φροντίδα να επιλέγει και να αποδέχεται τον άτυπο φροντιστή του. Είναι σημαντικό να ληφθεί μέριμνα ώστε τα μέλη της οικογένειας να είναι ελεύθερα να επιλέγουν, εάν επιθυμούν, να παραμένουν στο σπίτι ως φροντιστές.

4.10. Κρίνει ότι η εφαρμογή της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη φροντίδα πρέπει να συνοδεύεται από τη δημιουργία άρτιων, εύχρηστων και ευπρόσιτων συστημάτων κοινωνικής και ιδρυματικής φροντίδας. Ως εκ τούτου, απαιτούνται δομικές επενδύσεις σε δημόσιες υπηρεσίες υψηλού επιπέδου για τη συνδρομή όσων χρήζουν φροντίδας και των οικείων τους που δρουν ως άτυποι φροντιστές τους. Η ΕΟΚΕ παρατηρεί ότι, για παράδειγμα, στην Κοινή δήλωση των κοινωνικών εργοδοτών, του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Δήμων και Περιφερειών και της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Συνδικάτων Δημοσίων Υπηρεσιών ([10]) εκφράζονται οι ανησυχίες τους ως προς την εντολή του Συμβουλίου της ΕΕ να προβεί σε διαπραγματεύσεις σχετικά με την επανεξέταση των κανόνων οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ και σημειώνεται ότι οι δυνητικές προσπάθειες των κρατών μελών να επενδύσουν σε κοινωνικές υπηρεσίες προς όφελος της ευημερίας των πολιτών τους δεν πρέπει να παρεμποδίζονται από τους κανόνες οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ ([11]). «Η ΕΟΚΕ [έχει εισηγηθεί στους] συννομοθέτες να προβούν σε περαιτέρω και ενδελεχή έλεγχο, πριν από την έγκριση του νέου κανονισμού για τη μεθοδολογία ανάλυσης της βιωσιμότητας του χρέους, προς αποφυγήν τυχόν ακούσιων αυτόματων συνεπειών των νέων πολιτικών λιτότητας, συνεκτιμώντας ιδίως τον κοινωνικό αντίκτυπο των μέτρων που εν τέλει θα ληφθούν» ([12]).

4.11. Επισημαίνει ότι η συχνή έλλειψη τακτικής και μακροχρόνιας εργασίας και η αδυναμία επαγγελματικής ανέλιξης των άτυπων φροντιστών συνιστούν μορφές ανισότητας, επηρεάζουν αρνητικά την αγοραστική δύναμη των οικογενειών που βασίζονται σε άτυπη βοήθεια και προκαλούν υλική και άυλη φτώχεια. Ως εκ τούτου, πρόκειται για συνολική ζημία από οικονομική άποψη, καθότι συνεπάγεται:

— την απώλεια ειδικευμένου εργατικού δυναμικού (το οποίο υποαπασχολείται στον κλάδο της φροντίδας),

([10]) https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/EU_Economic_Governance_review_EPSU_CEMR_Social_Employers_Joint_Statement.pdf.

([11]) Επανεξέταση της οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ – Κοινή δήλωση των κοινωνικών εργοδοτών, του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Δήμων και Περιφερειών και της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Συνδικάτων Δημοσίων Υπηρεσιών.

([12]) Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέματα «Πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τον αποτελεσματικό συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και την πολυμερή δημοσιονομική εποπτεία καθώς και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1466/97 του Συμβουλίου», «Πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1467/97 για την επιτάχυνση και τη διασαφήνιση της εφαρμογής της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος», και «Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/85/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για τα δημοσιονομικά πλαίσια των κρατών μελών» (ΕΕ C, C/2023/880, 8.12.2023).

— την απώλεια επενδύσεων που πραγματοποιήθηκαν για την κατάρτιση του εργαζομένου που εγκαταλείπει τη θέση εργασίας (κατ' επιλογή ή υποχρεωτικά),

— την απώλεια που σχετίζεται με το μερίδιο των αμειβόμενων δραστηριοτήτων στους κλάδους της φροντίδας και της συνδρομής ατόμων με μειωμένη αυτονομία.

4.12. Κρίνει αναγκαίο να ενεργοποιηθούν μορφές προάσπισης του καθολικού δικαιώματος της ανάπαυλας. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, οι επίσημοι φροντιστές καθίστανται όλο και πιο προβεβλημένοι παράγοντες στην οργάνωση των κοινωνικών συστημάτων και η ανάγκη υποστήριξής τους πρέπει πλέον να αποτελεί προτεραιότητα των πολιτικών επιδιώξεων. Η αύξηση του προσδόκιμου ζωής, η μετάβαση στην κατ' οίκον φροντίδα και οι πιο συμπεριληπτικές μορφές στήριξης είναι μερικές μόνο από τις αλλαγές που επηρεάζουν εκατομμύρια ανθρώπων στην ΕΕ που φροντίζουν συνανθρώπους τους σε καθημερινή βάση. Πρόκειται για ζήτημα πολιτικής και δημόσιας υγείας που πρέπει να κατευθύνει τις στρατηγικές για τη φροντίδα των πλέον ευάλωτων ατόμων σε μια βιώσιμη ισορροπία μεταξύ της δημόσιας αλληλεγγύης και της αμοιβαίας οικογενειακής στήριξης.

4.13. Θεωρεί απαραίτητες τόσο την ολοκληρωμένη συνδρομή των ατόμων μέσω των ενωσιακών κοινωνικών πολιτικών όσο και την υποστήριξη και ενθάρρυνση της μεταρρύθμισης των εθνικών κοινωνικών πολιτικών.

5. **Προς πολιτικές υποστήριξης της άτυπης οικογενειακής φροντίδας**

5.1. Η ΕΟΚΕ εισηγείται στα κράτη μέλη να εφαρμόσουν τη «Σύσταση του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και υψηλής ποιότητας μακροχρόνια φροντίδα», προβαίνοντας στις κατάλληλες ενέργειες για τη θέσπιση πολιτικών και μέτρων υπέρ των άτυπων φροντιστών. Κατόπιν και της ακρόασης στην οποία προέβη τον Μάρτιο του 2024, η ΕΟΚΕ λαμβάνει υπόψη της το αίτημα των ευρωπαϊκών οργανώσεων οικογενειακών φροντιστών για την επέκταση του πεδίου εφαρμογής της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη φροντίδα με μέλημα τα εξής:

5.1.1. Την ενίσχυση της επίσημης στήριξης με την κατοχύρωση και επέκταση του φάσματος των υπηρεσιών προς τους άτυπους φροντιστές και την ικανοποίηση των αναγκών τους μέσω της πρότασης θέσπισης «ευρωπαϊκής εγγύησης φροντίδας» ([13]), καθώς και με την ενίσχυση της εφαρμογής των ήδη ισχυουσών διατάξεων.

5.1.2. Μια τέτοια εγγύηση θα καταστήσει δυνατή τη μόνιμη πρόσβαση σε υπηρεσίες φροντίδας, θα συμβάλει στη μείωση των ανισοτήτων στην Ευρώπη ή εντός των κρατών μελών όσον αφορά τη διαθεσιμότητα και την οικονομική προσιτότητα των εν λόγω υπηρεσιών.

5.1.3. Την ενίσχυση της διαθεσιμότητας και της προσβασιμότητας των υπηρεσιών φροντίδας με τη διευκόλυνση της εισόδου και της κυκλοφορίας φορέων εκμετάλλευσης και εργαζομένων εκτός ΕΕ. Η ΕΟΚΕ προτείνει να δοθεί έμφαση σε όλους τους εργαζομένους στον κλάδο της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στην Ευρώπη, ανεξαρτήτως του καθεστώς τους ως μεταναστών και του τόπου διαμονής τους.

5.1.4. Την παγίωση ευρείας προσφοράς υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας υψηλής ποιότητας μέσω της κατάρτισης των επίσημων και άτυπων φροντιστών και της επικαιροποίησης των προσόντων τους.

5.1.5. Τη διασφάλιση —μεταξύ άλλων με σκοπό την καταπολέμηση φαινομένων επαγγελματικής εξουθένωσης, ψυχοσωματικής επιβάρυνσης και κακοποίησης— υπηρεσιών ανάπαυλας και υποδοχής, υπηρεσιών πρόληψης και παρακολούθησης της υγείας, καθώς και άτυπων υπηρεσιών, ιδίως σε περιπτώσεις μακροχρόνιας φροντίδας.

5.1.6. Την εξασφάλιση εκτεταμένων υπηρεσιών άμεσης αντίδρασης που θα ενεργοποιούνται σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης όσον αφορά την παροχή φροντίδας ή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

5.1.7. Την κατοχύρωση του δικαιώματος των ατόμων να επιλέγουν αυτοβούλως να είναι άτυποι φροντιστές μέσω της άρσης των ουσιαστικών περιορισμών στις σχετικές αποφάσεις τους.

5.1.8. Την πρόληψη των κινδύνων πτωχοποίησης και υλικής και άυλης στέρησης, μεταξύ άλλων με τη χορήγηση ειδικών επιδομάτων και οικονομικών βοηθημάτων, ιδίως σε καταστάσεις μακροχρόνιας φροντίδας και σε περιπτώσεις αποποίησης ή απώλειας αμειβόμενης εργασίας.

([13]) Γνωμοδοτήσεις ΕΕ C 140 της 21.4.2023, σ. 39 και ΕΕ C 486 της 21.12.2022, σ. 37.

5.1.9. Τη λήψη μέτρων για τη διατήρηση και την αντιστάθμιση του επιπέδου του οικογενειακού και προσωπικού εισοδήματος σε σχέση με άλλα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης.

5.1.10. Τη λήψη μέτρων και την παροχή υποστήριξης για την επάνοδο των φροντιστών στην αμειβόμενη εργασία, εφόσον αυτοί την έχουν αναστείλει για να ασχοληθούν με τη φροντίδα των οικείων τους, καθώς και για την επανεκκίνηση της επαγγελματικής σταδιοδρομίας τους, την επαγγελματική επανένταξή τους, και τη διατήρηση των δεσμών τους με τον κόσμο της εργασίας.

5.1.11. Την καταπολέμηση, μεταξύ άλλων με την ενίσχυση και την επέκταση της εφαρμογής της οδηγίας (ΕΕ) 1158/2019, καταστάσεων ανισότητας λόγω του φύλου των εργαζόμενων άτυπων φροντιστών.

5.1.12. Την παροχή κινήτρων για την κατ' οίκον φροντίδα και περίθαλψη με σκοπό την αποφυγή του κινδύνου διαχωρισμού και απομόνωσης, αλλά και για να καταστεί δυνατή η παρακολούθηση καταστάσεων όπου ελλοχεύει ο κίνδυνος της επαγγελματικής εξουθένωσης ή της κακοποίησης.

5.1.13. Την παρακολούθηση του φαινομένου της άτυπης φροντίδας σε ενωσιακό επίπεδο και την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των μέτρων που θεσπίστηκαν μέσω των μηχανισμών έρευνας και εποπτείας της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη φροντίδα.

5.1.14. Την προαγωγή της οικονομικά αποδοτικής ανάπτυξης τεχνολογιών εξ αποστάσεως φροντίδας, επικοινωνίας και κατ' οίκον υποστήριξης, χωρίς να απεμπολείται η εκ του σύνεγγυς διαπροσωπική φροντίδα.

5.1.15. Ζητεί να ενσωματωθούν οι οικογενειακοί φροντιστές στον εορτασμό της «Διεθνούς ημέρας φροντίδας», έτσι ώστε να αναγνωριστούν στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Φροντίδας.

Βρυξέλλες, 10 Ιουλίου 2024.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Oliver RÖPKE